

İlişkisel Kültürel Kuram ve Kavramlarının Türk Kültürü Açısından Değerlendirilmesi*

Evaluation of Relational Cultural Theory and Concepts in Terms of Turkish Culture

Faruk Caner YAM¹

¹Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Adalet Meslek Yüksekokulu, Hukuk Bölümü.
farukcaneryam@hotmail.com

Makalenin Geliş Tarihi: 16.04.2020

Yayına Kabul Tarihi: 24.03.2021

ÖZ

Batıda geliştirilen psikolojik danışma kuramlarının kültürle uyumunun tartışıldığı ortamda, bu yaklaşımlara tepki olarak temeline çok kültürlülüğü ve feminist bakış açısını alan post-modernist danışma yaklaşımları ortaya çıkmaya başlamıştır. Post-modernist yaklaşımlardan birisi 'İlişkisel Kültürel Kuram'dır. İlişkisel Kültürel Kuram, Jean B. Miller' ın (1976) danışma kuramlarının erkek merkezli bir şekilde geliştirildiğini ve bu kuramların kadınların ruhsal yapısını doğru bir şekilde açıklayamadığını iddia ederek "Yeni Bir Kadın Psikolojisine Doğru" isimli kitabını yayınlaması ile ortaya çıkmıştır. Fakat kuram daha sonra erkek bireylere de uygulanabilecek şekilde kapsamlı bir hale getirilmiştir. Diğer taraftan batı kökenli modernist yaklaşımların Türk kültüründeki danışanlar için uygun olup olmadığı sürekli tartışılan bir konudur. Bu nedenle araştırmada, kültüre duyarlı bir danışma yaklaşımı olan 'İlişkisel-Kültürel Kuram'ın, Türk kültürüne uygulanabilirliği açısından değerlendirmek amaçlanmıştır. Yapılan değerlendirme çalışması sonucuna göre 'İlişkisel Kültürel Danışma Kuram'ın bireyselleşmesi kabul etmemesinin ve kişilerin ilişkiler içerisinde olgunlaşacağı şeklindeki felsefesi yaklaşımının toplulukçu bir kültürel yapıya sahip olan Türk toplumuna uygun olduğu söylenebilir. Diğer açıdan ilişkilerin önemi, ilişkisel döngü, ilişkisel hareket, toplumsal ilişki, karşılıklı empati, kopukluk kavramlarının Türk kültüründeki danışanlarda karşılık bulabileceği düşünülmektedir. Sonuç olarak İlişkisel-kültürel kuramın felsefesinin, bireye bakışı açısının, danışma süreci ve kavramlarının Türk kültüründeki danışanlara uygun olabileceği değerlendirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: İlişkisel kültürel kuram, Psikolojik danışma kuramı, Postmodernizm, Türk kültürü.

***Alıntı:** Yam, F.C.(2021). İlişkisel kültürel kuram ve kavramlarının türk kültürü açısından değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41(1), 477-495.

ABSTRACT

In the environment where the suitability of the consultation theories developed in the West is discussed, post-modernist consultation approaches, which take the basis of multiculturalism and feminist perspective, have emerged in response to these approaches. One of the post-modernist approaches is Relational Cultural Theory. Relational Cultural Theory emerged when Jean B. Miller (1976) published his book "Towards a New Psychology of Women", claiming that counseling theories were developed in a male-centered manner and that these theories could not accurately explain the spiritual structure of women. However, the theory was later extended to be applicable to male individuals. On the other hand, whether or not Westernist modernist approaches are suitable for clients in Turkish culture is a controversial issue. Therefore, in this study, it was aimed to evaluate the relation of the Relational-Cultural Theory, which is a culture-sensitive counseling approach, to the Turkish culture. According to the results of the evaluation study, it can be said that the Relational Cultural Consultancy Theory does not accept individualism, and the philosophy approach that people will mature in relationships is suitable for the Turkish society, which has a collectivist cultural structure. On the other hand, the importance of relations, relational cycle, relational movement, social relation, mutual empathy and disconnection are thought to be able to find a response in clients in Turkish culture. As a result, the philosophy of the Relational-Cultural Theory, the point of view of the individual, the consultation process and concepts were evaluated to be suitable for the clients in Turkish culture.

Keywords: Psychological counseling theory, Postmodernism, Relational cultural theory, Turkish culture.

GİRİŞ

Türkiye’de psikolojik danışmanlık alanındaki gelişmeler 1950’li yıllara dayanmaktadır (Yeşilyaprak, 2000). Bu süreç içerisinde çeşitli akademisyenler psikolojik danışmanlık eğitimlerini almak üzere Amerika’ya gönderilmişlerdir (Doğan, 2000). Amerika’da batı kökenli bir yaklaşımla eğitim alan akademisyenler, yurda döndüklerinde bulundukları üniversitelerde bu yönde bir eğitim vermeyi benimsemişlerdir (Poyrazlı, 2003). Bu nedenle Türkiye’deki psikolojik danışmanlık alanındaki gelişmeler ve eğilimler üzerinde batılı teorisyenlerin çok büyük etkileri bulunmaktadır (Erdur-Baker, 2007). Batılı yaklaşımların psikolojik danışmanlar üzerinde bu denli yoğun etkileri olmasına rağmen son zamanlarda batı kökenli bu kuramların Türk kültürünün yapısına uygunluğu tartışma konusu olmaktadır (Mocan-Aydın, 2000; Stochkton ve Guneri, 2011; Poyrazlı, 2003). Batılı ekollerden alınan eğitimlerin psikolojik danışmanlık mesleğine nitelikli katkıları olsa dahi bu ekoller geliştirildikleri kültürdeki bireylerin özellikleri dikkate

alınarak tasarlandığından dolayı Türk insanına uygunluğu tam olarak netlik kazanmış bir konu değildir. Çünkü Batı'da geliştirilen psikolojik danışma yaklaşımlarının çoğu, kendi kültüründeki bireylerin duygu, düşünce, davranış ve olaylarla mücadele kalıplarını barındırmaktadır (So, 1990).

Batılı kuramcılar, geliştirmiş oldukları kuramların kendi toplumları içerisinde yer alan ve farklı kültürel alt yapıya sahip olan bireylere uygun olup olmadığının tartışılması, bu yaklaşımlara tepki olarak temeline çok kültürlülüğü alan danışma yaklaşımlarının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Cheung, 2000). Diğer açıdan psikolojik danışmanlar ve teorisyenler, küreselleşen dünyada farklı kültürel yapıya sahip bireylere psikolojik danışma hizmeti vermek durumundalar (Daniels ve D'Andrea, 1997). Bu durum psikolojik danışma alanında çok kültürlü danışma yaklaşımlarına ihtiyacın olduğunu göstermiştir (Aydın, 2000; Daniels ve D'Andrea, 1997; Siviş, 2016). Çünkü modernist psikolojik danışma yaklaşımları doğru ve gerçekliğin tekliği üzerine odaklanırken, post-modenist yaklaşımlar bireylerin özüne ve kültürel alt yapısına önem veren bir felsefi yaklaşım benimsemektedir (Combs ve Freedman, 2012; Kararımak & Siviş, 2008; Kararımak ve Bugay, 2016).

Post-modernist kuramların çok kültürlü anlayışı desteklemesi ve bireylerin fenomenolojik alanlarına önem vermesine rağmen dikkat çekici bir durumu bulunmaktadır. Bu durum, geliştirilen kültüre duyarlı yaklaşımların yine Batılı teorisyenler tarafından geliştirilmiş olmasıdır (Erdur-Baker, 2007). Batıda geliştirilmiş olan kültüre duyarlı psikolojik yaklaşımların her toplumda tedavi edici etkisi bulunmasına karşın, danışma hizmetinin sunulduğu kültüre ait öğelere ve toplumsal özelliklere dikkat edilmesi bu yaklaşımların tedavi gücünü arttıracak ifade edilmektedir (Kararımak, 2016). Çünkü alanyazındaki bazı araştırmalarda her psikolojik danışma kuramlarının, farklı kültürdeki bireylere uygun olmayabileceği şeklinde görüşler bulunmaktadır (Bektaş, 2006; Kağnıcı, 2013; Mocan-Aydın, 2000; Poyraz, 2003; Siviş, 2016).

Küreselleşme ile birlikte dünyanın herhangi bir kültüründe bulunan birey ile başka bir kültürde birey birleriyle iletişim kurabilmekte, hatta bulunduğu kültürden başka bir

kültüre göç ederek kendi kültüründen farklı yapıdaki toplumlar içerisinde yaşayabilmektedir. Türk toplumu da küreselleşen dünyadan etkilenmesine karşın, toplulukçu kültür yapısını hala koruduğu dikkati çekmektedir (Kağıtçıbaşı, 2002). Bundan dolayı bireyselleşme aşırı önem veren Batılı danışma kuramların bu yönü ile Türk toplumundaki bireyler üzerinde etkili olup olmayacağı sürekli tartışma konusu olmaktadır (Bektaş, 2006; Kağnıcı, 2013; Mocan-Aydın, 2000; Poyraz, 2003; Siviş, 2016). Ayrıca psikolojik danışma sürecinde o kültüre ait yerel unsurların kullanılmasının tedavinin kalitesinin olumlu yönde etkileyeceği ifade edilmektedir (Sue, 1990).

Tüm bu açıklamalardan hareketle, bu çalışmada post-modernizm etkisi ile ortaya çıkan İlişkisel Kültürel Kuram'ın Türkiye'deki psikolojik danışma alanındaki uygulanabilirliğinin Türk kültürü ışığında tartışılması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda 'İlişkisel Kültürel Kuram'ın felsefi temelleri, insan görüşü, temel kavramları açıklanmış, kuram ve kavramları Türk kültürünün özellikleri ile karşılaştırılarak tartışılmış ve bazı başlıklar altında sunulmaya çalışılmıştır.

'İlişkisel Kültürel Kuram'ın Felsefesi, Temel Kavramları ve Türk Kültüründe Uygulanabilirliği

Bu bölümde İlişkisel Kültürel Kuramın temel felsefesi, bireye bakış açısı ve ilişkilerin önemi, ilişkisel döngü, ilişkisel hareket, toplumsal ilişki, kopukluk, ilişkisel imgeler, denetleyici imgeler, yalnızlığa mahkûmluk, ilişkisel kendini toparlama gücü karşılıklı empati kavramları açıklanarak Türk danışanlara uygun olup olamayacağı, Türk toplum ve kültür yapısı ışığında irdelenerek sunulmuştur.

'İlişkisel Kültürel Kuram'ın Temel Felsefesi, Bireye Bakış Açısı ve Türk Kültürü

İlişkisel Kültürel Kuram'ın Jenan Baker Miller, Irene Stiver, Janet Surrey ve ve Judith Jordan isimli dört kadın klinisyen temsilcisi bulunmaktadır. Kuram, Jean B. Miller'ın (1976) toplumdaki erkek egemen tutumdan kaynaklı olarak danışma kuramlarının erkek merkezli bir şekilde geliştirildiğini ve bu yaklaşımların kadınların ruhsal yapısını doğru bir şekilde açıklamadığı görüşünden hareketle yayınladığı "*Yeni Bir Kadın Psikolojisine*

Doğru Kitabı” ile ortaya çıkmıştır. İlişkisel Kültürel Kuram, geleneksel kuramların insanların bireyselleşmesi çabasının desteklemesini kabul etmemekte ve daha çok orta ve üst düzeyde insanlara göre geliştirildikleri yönünde bir eleştiri getirmektedir (Jordan, 2000; 2008). İlişkisel Kültürel Kuram ilk geliştirildiğinde, kadınlara yönelik bir kuram olarak ortaya çıkmasına rağmen daha sonraları erkek bireyler uygulanabilecek kapsamlı bir kuram halini almıştır (Jordan, Kaplan, Miller, Stiver, & Surrey, 1991; Duffey, 2007). İlişkisel Kültürel Kuram’ın en dikkat çekici yönü geleneksel kuramların odakladığı bireyselleşme kabul etmemesidir (Edwar, Davis ve Harris, 2013; Jordan, 2008). Bu kuram, bireylerdeki gelişmişliğin göstergesinin bireyselleşme olamayacağı, çünkü bireylerin ilişkiler içinde olgunlaşıp ve geliştiği görüşünü savunmaktadır (Jordan, 2001; Lenz, 2014). Gerçek özgürlüğün karşılıklı olarak geliştirilen doyurucu sosyal ilişkilerle gerçekleşeceği, bireyselleşmenin ise bireyi yalnızlık duygusuna itekleyeceği ifade edilmektedir (Jordan, 2017). Bunun nedeni, insanların doğumdan ölüme kadar bir başkasına yönelik bağlanma ihtiyacı olması ve bu ilişkiler sayesinde sağlıklı bir yaşam sürdüğü görüşüdür (Fletcher ve Ragins, 2007; Jordan, 2017). Hatta İlişkisel kültürel kuram bu açıklamaları “ilişkide olmak” ve “ilişkide davranmak” olarak kavramsallaştırmıştır (Comstock ve ark., 2008; Jordan, 2008).

Türk toplumu küreselleşen dünyadan etkilenmesine rağmen kolektivist yapısını hala korumakta, diğer bireylerle ilişki içinde olmaktan mutlu olmaktadır (Doğan, 2009; Hoftstede, 1991). Diğer açıdan Türk toplumundaki bireyler yalnız kalmaktan ve bireysel yaşam sürdürmek konusunda çok fazla istekli olmadıkları görülmektedir (Ataca ve Sunar, 1999). Yukarıdaki açıklamalar incelediği zaman İlişkisel Kültürel Kuramın temel felsefesinin ve bireye bakış açısının Türk kültürüne uygun olduğu söylenebilir.

İlişkilerin Önemi, İlişkisel Döngü Kavramı ve Türk Kültürü

İlişkisel Kültürel Kuram, bireylerin sürekli olarak bir başkasıyla ilişki kurma motivasyonuna sahip olduğunu ifade eder (Jordan, 2001). Hatta bu kurama göre bireyler doyurucu karşılıklı ilişkilere ihtiyaçları olduğu ve kurulan karşılıklı doyurucu ilişki içerisinde büyürler (Duffy ve Somody, 2011). Çünkü bireylerin yaşamış oldukları zorlukları, geliştirmiş oldukları sosyal ilişkileri içinde ifade ederek çözümlere çok

daha kolay ulaşmaktadırlar (Duffy, 2006; Jordan, 2008). Bu nedenle İlişkisel Kültürel Kurama göre psikolojik açıdan sağlıklı olmanın temelini sahip olunan doyurucu ve destekleyici sosyal ilişkiler belirlemektedir (Miller ve Stiver, 1993; Purgason, Avent, Cashwell, Jordan & Reese, 2016). Diğer açıdan İlişkisel Kültürel Kuram, sahip olunan sosyal ilişkilerde canlılık ve enerji, değer duygusu, berraklık, üretkenlik ve daha fazla yakınlık gibi özelliklerin bulunması gerektiğini ifade etmektedir (Jordan, 2001). Çünkü bu yaklaşımda ilişkiler bir heves ve geçici zevk unsuru olarak değerlendirilmemekte, daha çok bireyin psikolojik sağlığının merkezinde konumlandırılmaktadır (Jordan, 2008). Bu açıklamalara bakıldığında zaman İlişkisel Kültürel Kuram, bireyin sosyal ilişkilere verdiği önem açısından diğer kuramlardan büyük oranda farklılaştığı görülmektedir.

Türk kültüründeki bireyler, bir başkası ile iletişim kurma ve sürdürmeyi seven ve isteyen yapıdaki kişilerdir (İmamoğlu, 1998). Genellikle yaşamış olduğu sorunları tek başına çözmek yerine ilişki kurduğu insanlarla birlikte çözmeyi yeğlemektedirler (Kağıtçıbaşı, 1994). Bu destek sisteminin sosyal hayatın tüm alanlarında yer aldığı görülmektedir. Hatta kurulmuş olan sosyal ilişkilerin kaybı Türk toplumundaki bireylerde, Batı toplumundaki bireylere kıyasla daha acı verici bir durum olarak karşılanmaktadır (Erdur-Baker, 2007). Çünkü Türk insanı, kurmuş olduğu sosyal ilişkiyi sıkı sıkıya sahiplenmekte ve hatta bu ilişkinin yoğunluğunu artırma eğilimindedir (Tezcan, 2000).

Değişen ve küreselleşen dünyanın ortaya çıkarmış olduğu bireycilik anlayışı, Türk toplumundaki bireylerin kültürel geçmişi ve alt yapısı ile çatışma oluşturmakta ve Batı kökenli geleneksel kuramlar, Türk danışanların sorunlarını kavramsallaştırma konusunda yetersiz kalabilmektedir (Ergun, 1991; Mocan-Aydın, 2000; Poyrazlı, 2003). İlişkisel Kültürel Kuram ve Türk kültürü ile ilgili yukarıdaki açıklamalar göz önüne alındığında, “*ilişkilerin önemi ve ilişkisel döngü kavramı*” Türk toplumundaki danışanlarına uygulanabilir olduğu düşünülmektedir. Çünkü hem İlişkisel Kültürel Kuram hem de Türk kültürü, kişiler arası ilişkilerin oluşturulması ve sürdürülmesine

önem vermektedir. Bu nedenle İlişkisel Kültürel Kuram ile Türk kültürünün sosyal ilişkilere bakış açısının benzer olduğu ifade edilebilir.

İlişkisel Hareket, Toplumsal İlişki, Kopukluk Kavramı ve Türk Kültürü

İlişkisel hareket, bireylerin kurmuş oldukları sosyal ilişkilerinin belirli zamanlarda belirli süreçlerden geçtiğini açıklayan bir kavramdır (Jordan, 2010; Purgason, Avent, Cashwell, Jordan, ve Reese, 2016). Bu yaklaşıma göre ilişkiler başlangıç, gelişme, kopuş ve yeniden ilişki düzenleme aşamalarında geçebilmektedir (Jordan ve Hartling, 2002). Fakat bu süreçlerin sağlıklı bir şekilde düzenlenebilmesi için bireylerin ilişkisel farkındalığa sahip olmaları gerekmektedir (Jordan, 2017). İlişkisel farkındalık ise bireyin geliştirmiş olduğu sosyal ilişkilerinin kaliteli bir şekilde yönetmesine katkı sağlayan önemli bir unsur olarak değerlendirilmektedir.

Bu kuramın en dikkat çekici ve diğer kuramlardan en ayırıcı önermesi, bireyin toplumsal ilişkiler içinde geliştiği, bireylerin hayatları ilerledikçe karmaşık ve birden fazla sosyal ilişkiler geliştirme yeteneğine sahip olduğu fikridir (Comstock ve ark., 2008). Bireyin toplumsal ilişkiler içerisinde gelişip, olgunlaşacağını bu nedenle kişilerin bireyselleşmeye çabası içine sokulmasının onlarda patolojik sorunlara, ilişkisel kopukluklara ve yalnızlığa neden olacağı ifade edilmektedir (Jordan, 2010; 2017).

Bireylerin kurmuş oldukları ilişkiler, ilişkisel hareket içerisinde bazı zamanlarda kesilebilmekte veya ilişkinin kalitesi bozulabilmektedir. İlişkisel Kültürel Kuram, bu durumu kopukluk olarak ifade etmektedir (Haskins ve Appling, 2017). Bu kopukluk bireysel ve toplumsal nedenlere bağlı olarak gelişebilmekte ve bireyde enerji düşüklüğü, korku, utanç ve yalnızlık gibi olumsuz duygu durumlarına neden olabilmektedir (Jordan, 2010). Ancak bu yaklaşıma göre ilişkilerde önemli olan şeyin kopukluğun olmaması değil, bireylerin bu kopukluk durumlarını nasıl değerlendirdiği ve çözüme ulaştırdığıdır (Duffy, 2006). Çünkü bireyler sosyo-ilişkisel bağ kurduğu kişilerle çatışma durumlarını sık sık yaşayabilmektedirler (Frey, 2013; Jordan, 2017). İlişkisel Kültürel Kuram, bu gibi durumlarda bireylerin kopukluk anındaki ilişkisel farkındalıklarını yüksek tutarak, kopukluğa neden olan durumları tespit etmesi, bunların

üstesinden gelerek ilişkiyi yeniden yapılandırması gerektiğini ifade eder (Comstok ve Quin, 2005).

Türk popülasyonundaki bireylerin psikolojik danışma alma nedenleri incelendiğinde iyi ilişkisel sorunların büyük oranda yer aldığı görülmektedir (Türküm, Kızıldaş ve Sarıyer, 2016). Türk kültürü, toplulukçu bir yapıda olduğundan bireyler diğer kişilerle kurmuş oldukları ilişkilere önem vermektedirler (Hoftstede, 1991). Türk toplumundaki birey çevresinin kendisi ile ilgili düşüncelerine, onlarla kurmuş olduğu ilişkilere büyük önem verdiği için bu ilişkilerdeki olası sorunlar (kopukluklar) bireyleri derinden etkileyebilmektedir (Kağıtçıbaşı, 1994). Diğer taraftan Türk kültüründe yetişen bireyler, kurmuş oldukları sosyal ilişkilere yönelik attettikleri duygusal bağlılık düzeyleri oldukça yüksek olmaktadır (Gültekin ve Voltan-Acar, 2004). Bundan dolayı Türk toplumundaki bireyler arasında ilişkilerin çatışmalara daha duyarlı olabileceği ve sık sık kopukluklar oluşabileceği söylenebilir. Bu nedenlerden dolayı İlişkisel Kültürel Kuram'ın öne sürdüğü ilişkisel döngü, kopukluk ve kopukluğun onarılması kavramlarının Türk kültüründe karşılık bulabileceği, Türk danışanlarının sorunlarının kavramsallaştırılması sürecinde ve danışanların sorun alanlarına yönelik çözüm önerilerinin üretilmesinde kolaylık sağlayabileceği düşünülmüştür.

İlişkisel İmgeler, Denetleyici İmgeler, Yalnızlığa Mahkûmluk, İlişkisel Kendini Toparlama Gücü Kavramları ve Türk Kültürü

İlişkisel imgeler kavramı, bireyin yaşantı ve deneyimleri sonucunda oluşan ve onun başkalarının tepkilerinin anlamlandırmasına yarayan ve başkalarının kendisine yönelik beklentilerinin belirleyen yapılardır (Miller ve Stiver, 1997). Bu imgeler, bireyin yaşamış olduğu ilişkileri doyurucu ve beklentilerini karşılar tarzda ise olumlu, tam tersi durumda ise olumsuz ilişkisel imgeler gelişmektedir (Jordan, 2010). İlişkisel imgeler genellikle hatalı ve çarpık bir yapıda olmakta ve bireylerin ilişkisel kopukluk yaşamasına neden olmaktadır. Diğer yandan toplumsal yapıdan kaynaklanan ve birey üzerinde kontrol ve baskı gücüne sahip olan denetleyici imgeler bulunmaktadır. Bunlar toplumsal süreçlerde gelişen ve bireylerin nasıl davranması gerektiğini ifade eden kalıp

yargılardır (Comstock ve ark., 2008). Bu kalıp yargılar kişiler üzerinde baskı oluşturduğu için bireylerin olduğu gibi davranmasının önüne geçmekte, ilişkisel kopukluk yaşamasına ve yalnızlık hissetmesine sebep olabilmektedir (Haskins ve Appling, 2017; Duffey ve Somodyi 2011). Bu süreçte bireyin otantikliğini kazanması, ilişkisel dayanıklılığının artması ve denetleyici imgelerle sağlıklı bir şekilde mücadele edebilmesi için *ilişkisel kendinin toparlama gücü (ilişkisel yılmazlık)* becerinin gelişmiş olması gerekmektedir (Jordan, 2005). Bu özellik sayesinde birey kendi hatalarını görme, ilişkisel hataları onarma konusunda cesaret kazanacaktır.

Batı toplumundaki bireyler, sosyal çevrelerinin kendileri hakkındaki düşüncelerine çok fazla önem vermezken, Türk kültüründeki bireyler sosyal çevrelerinin kendileri hakkındaki düşüncelerinin oldukça önemserler (Siviş, 2016). Diğer açıdan Türk toplumunda sosyal roller ile ilgili kalıp yargılara çok fazla rastlanmakta ve bu kalıp yargılar bireylerin davranışlarının yönlendirebilmektedir (Mocan-Aydın, 2000; Kağıtçıbaşı, 1994). Ayrıca Batı toplumundaki bireyler yalnızlığa tahammül gösterip bu durumdan çok etkilenmezken, Türk kültüründeki bireyler için yalnızlık tedirginlik yaratan bir durumdur (Hofstede, 1991; Kağıtçıbaşı, 2005). İlişkisel Kültürel Kuram'ın ilişkisel imgeler, denetleyici imgeler, yalnızlığa mahkûmluk, ilişkisel kendini toparlama gücü kavramlarının Türk kültürü ile ilgili verilen bilgilerle kıyaslandığı zaman, Türk toplumundaki bireyler açısından uygun ve kullanılabilir olduğu ifade edilebilir. Diğer bir ifade ile ilişkisel imgeler, denetleyici imgeler, yalnızlığa mahkûmluk, ilişkisel kendini toparlama gücü kavramlarının toplulukçu bir özellik sergileyen Türk kültürü ile uyum sağlayabileceği düşünülmüştür.

Karşılıklı Empati Kavramı ve Türk Kültürü

Karşılıklı empati kavramı, bireylerin kendilerine ait duygu ve düşüncelerinin farkında olup bir diğerinin duygu, düşünce ve yaşantılarını anlayabilme becerisi olarak tanımlanmaktadır (Miller, 1986; Miller ve Stiver, 1993). Bu kavram tek yönlü bir ilişki değil aksine karşılıklı olarak bireylerin kendilerini savunmaya almadan duygu, düşünce ve deneyimlerini paylaşma sürecidir (Jordan, 2005; Vogel, 2006). Karşılıklı empati,

bireylerin birbirini daha iyi anlayacağı, bir başkasının düşünce, duygu ve davranışlarını etkilerken ondan da etkilenmeye açık olması durumudur.

Karşılıklı empati kavramının yukarıdaki tanıma bakıldığı zaman Türk kültürüne uygun olduğu söylenebilir. Çünkü Türk toplumundaki bireyler ölüm, yas, sevinç ve benzeri durumlarda bir arada olmayı ve birbirleriyle duygusal paylaşımlar yapmayı yeğlerler (Kağıtçıbaşı, 2002). Hatta Türk bireyler uzakta olsalar dahi karşılıklı olarak yoğun bir etkileşime girme arzusu içerisinde olmaktadır (Ataca, ve Sunar, 1999). Tüm bu açıklamalara bakıldığında İlişkisel Kültürel Kuram'ın karşılıklı empati kavramının, Türk popülasyonundaki danışanların kültürel yapısına uygun olduğu ifade edilebilir.

İlişkisel Kültürel Kuram'ın Psikolojik Danışma Amacı, Psikolojik Danışma Süreci, Türk Kültüründe Uygulanabilirliği

Bu bölümde İlişkisel Kültürel Kuram'ın psikolojik danışma amaçları ve danışma süreci ile ilgili bilgiler verilmiş ve bunların Türk kültürüne uygulanabilirliği tartışılmaya çalışılmıştır.

İlişkisel Kültürel Kuram'da Psikolojik Danışmanın Amacı ve Türk Kültürü

İlişkisel Kültürel Kuram'ın psikolojik danışma amaçları, bireylerin ilişkisel kopukluklarını fark etmesinin sağlamak, karşılıklı empati becerinin geliştirmek, daha yapıcı ve otantik ilişkiler geliştirmesine deste olmak olarak açıklanmaktadır (Jordan, 2008). Diğer bir ifade bu kuramın danışmadaki temel amacı, bireylerin ilişkisel sorunları konusundaki farkındalıklarını arttırarak, ilişkilerini yeniden yapılandırmayı ve ilişkisel olarak bağlanmaya açık hale gelmesine katkı sağlamaktır (Comstock ve ark., 2008).

Türk toplumu gibi kolektivist kültürlerde, bireylerin psikolojik olarak sağlıklı olması ve olgunlaşması kurulan sosyal ilişkiler içerisinde gerçekleşmektedir (Kağıtçıbaşı, 2002). Diğer bir ifade ile Türk kültüründeki bireyler başları ile ilişki kurma, ilişkiyi sürdürme ve sürekli ilişkide bulunma konusunda eğilimleri Batılı kültürdeki bireylerden oldukça yüksektir (Ataca ve Sunar, 1999). İlişkisel Kültürel Kuram'ın danışman amaçlarına

bakıldığı zaman bireyin ilişkisel dinamiklerini geliştirmeyi ve desteklemeyi hedeflediği görülmektedir. Bu yaklaşımın danışma amaçlarının toplulukçu yapıda bulunan Türk bireyler anlamlı olabileceği ifade edilebilir. Diğer taraftan İlişkisel Kültürel Kuram'ın danışma sürecinde kişilerin geliştirmiş olduğu ilişkilerin kalitesine odaklanması toplulukçu yapıdaki Türk danışanlarının, kültürel dinamiklerini danışma amaçları içine taşımaya fırsat sağlayabileceği düşünülmektedir.

İlişkisel Kültürel Kuram'da Psikolojik Danışma Süreci ve Türk Kültürü

İlişkisel Kültürel Kuram: Ölçme değerlendirme, ilişkisel yeterlikler, kendine özgünlük, karşılıklı empati, ilişkilerdeki güç ve güç dengesizliklerinin farkında olma, çatışma ve kopukluk ile başarılı bir şekilde mücadele etme basamaklarını içermektedir (Terzi ve Ergüner-Tekinalp, 2013). Danışma basamaklarının isimlerine bakıldığı zaman süreç içerisinde danışanın ilişkisel yeterliklerinin desteklenmesi, var olan ilişkisel örüntülerini ve bu ilişkisel örüntülerindeki kopukluklarla aktif ve yapıcı bir şekilde baş edebilmesi becerilerinin kazandırıldığı basamaklardır (Jordan, 2017). Çünkü İlişkisel Kültürel Kuram, insanların bireyci olma çabalarının onları daha çok yalnızlığa iteklediğini ve bunun sonunda bireyler de ruhsal sorunlar meydana geldiğini ifade etmektedir (Duffey, 2007; Jordan, 2008). Bunun yanı sıra İlişkisel Kültürel Kuram'ın bireylerin ilişkiler içinde gelişerek olgunlaştığı ön kabulü danışma, basamaklarının şekillenmesinde de rol oynadığı görülmektedir.

İlişkisel Kültürel Kuram'ın danışma basamakları bireylerin sosyal ilişkilerini geliştirme ve yaşamış olduğu ilişkisel kopuklukların onarılması üzerine kurgulandığı görülmektedir (Comstock ve ark., 2008). Türk insanı da toplulukçu bir kültür yapısında yetişmektedir (İmamoğlu, 1998; Kağıtçıbaşı, 1994). Bu açıklamadan hareketle İlişkisel Kültürel Kuram'ın danışma basamaklarının toplulukçu yapıdan gelen Türk danışanlarına uygun olabileceği ve etkili bir danışma sürecine katkı sağlayabileceği değerlendirilmiştir.

Etik Kurallara Uygunluk

Bu araştırmada yazım kurallarıyla ilgili tüm etik kurallar göz önünde bulundurulmuş ve çalışmada kullanılan tüm kaynakların hem metin için hem de metin sonu kaynakçada gerekli atıf bilgilerine yer verilmiştir. Diğer açıdan bu çalışma etik kurul iznine tabi olan bir araştırma değildir. Bu nedenle etik kurul izni gerektirmemektedir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu çalışmada İlişkisel Kültürel Danışma Kuram'ın insan görüşü, temel felsefesi, kavramları, danışma amaçları ve danışma sürecinin, Türk kültürüne uygun olup olmadığı değerlendirilmiştir. Yukarıdaki açıklanan kuramsal bilgilere bakıldığında zaman İlişkisel Kültürel Danışma Kuramı'nın bireyselleşme reddetmesi, kişilerin ilişkiler içerisinde gelişeceği önermesi, kuramın temelini oluşturan ana düşünceler olduğu görülmektedir (Miller ve Stiver, 1993). Kuramın bu açıdan Türk toplumundaki bireylere uygun olduğu söylenebilir. Çünkü Türk toplumu bireyselleşmenin desteklendiği çağımızda bile toplulukçu kültür yapısını koruduğu gözlenmektedir (Kağıtçıbaşı, 2002). Diğer açıdan İlişkisel Kültürel Kuram, bireylerin ilişki kurmaya yönelik doğal bir eğilimleri olduğunu ve bu nedenle kurulan ilişkilerde meydana gelen kopuklukların, bireylerde ruhsal sorunlara neden olabileceği savunmaktadır (Haskins ve Appling, 2017; Jordan, 2010). Türk kültüründeki bireylere bakıldığında da aynı şekilde başkaları ile ilişki kurma, ilişkiyi sürdürme ve sürekli ilişkide bulunma konusunda eğilimlerinin yüksek olması (Ataca ve Sunar, 1999) kuramın savunduğu görüş ile tutarlılık gösterdiği ifade edilebilir.

Diğer açıdan İlişkisel Kültürel Kuram'ın danışma amaçları ve basamakları incelediğinde, bireylerin olumlu ilişkiler geliştirmesinin destekleme, ilişkilerinde meydana gelen aksaklıkları üstesinden gelme ve ilişkilerinin yeniden yapılandırma şeklinde tasarlandığı dikkati çekmektedir (Comstock ve ark., 2008; Duffy, 2007). Türk toplumundaki bireylerin, psikolojik danışma alma nedenleri incelediğinde, birçoğunun ilişkisel problemlerden dolayı yardım talebinde bulunduğu görülmektedir. (Türküm,

Kızıldaş ve Sarıyer, 2016). Çünkü Türk insanın sosyal ilişki kurmaya oldukça önem veren bir kültür yapısına sahiptir (Ataca ve Sunar, 1999; Poyrazlı, 2003). Bu durum Türk bireylerin diğerleriyle çok fazla ilişki ağı oluşturmaya ve doğal olarak kurmuş olduğu sosyal ilişkilerde sık sık sorunlar yaşamasına neden olabilmektedir. Bu nedenle İlişkisel Kültürel Kuram'ın danışma amaçları ve basamaklarının Türk kültüründeki danışanların sağaltım süreçlerine uygun olduğu söylenebilir.

Danışanların kültürel geçmişlerinin ve toplumsal yapılarının danışma süreci üzerinde önemli bir etkisi olduğu bilinmektedir (Erdur-Baker, 2007; Tagay, Voltan-Acar ve Nalbant, 2016). Kültür ve psikolojik danışma süreci arasındaki bu ilişki göz önüne alındığında, bireyselliği ön plana çıkaran modernist kuramların Türk toplumundaki danışanlara tam olarak uygun olmadığı dikkati çekmektedir (Poyrazlı, 2003). Diğer taraftan bireyin kültürel dinamiklerini dikkate almadan yapılan danışma süreçlerinin, danışanlar üzerindeki tedavi edici etkisini zayıf olduğu bilinen bir gerçektir (Kararımak, 2016). İlişkisel Kültürel Kuram'ın modernist kuramların aksine kişilerarası ilişkilere önem vermesi, bireyselliliği kabul etmemesi ve kişilerin sosyal ilişkiler içinde gelişeceği önermesinin, bugünlerde dahi toplulukçu kültür yapısını koruyan Türk kültürüne uygun olduğu düşünülebilir. Çünkü Türk kültüründeki bireyler sosyal ilişki kurmaya oldukça önem ve başkalarıyla ilişki kurma, ilişkiyi sürdürme ve sürekli ilişkide bulunma konusunda eğilimleri yüksek olan bireyler olması bu yorumu desteklemektedir. Diğer taraftan bu kuramın kişilerarası ilişkilere, bu ilişkilerde yaşanan kopukluklara önem vermesi ve ilişkisel sorunları danışma ortamında ele alıyor olmasından dolayı Türk kültüründeki bireyler açısından uygun bir yaklaşım olduğu şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca diğer açıdan İlişkisel Kuram'da ele alınan karşılıklı empati kavramının da Türk kültürü açısından uygun olduğu söylenebilir. Karşılıklı empati tek yönlü bir ilişki kurulmasının yanı sıra karşılıklı olarak bireylerin kendilerini savunmaya almadan duygu, düşünce ve deneyimlerini paylaşması olarak ifade edilmektedir. Bu kavramın zaman sevinçli ve üzüntülü tüm durumlarda bir arada olmayı arzulayan, yaşantılarda duygusal bağlarının güçlü tutmaya çalışan Türk kültüründeki bireyler için anlamlı olduğu söylenebilir. Sonuç olarak bütün bu açıklamalar dikkate

alındığında İlişkisel Kültürel Kuramı'nın bireyseliği temele alan danışma kuramlarına kıyasla, Türk kültüründeki danışanların sorunlarının kavramsallaştırılması, amaç ve müdahalelerin doğru bir şekilde belirlenmesinde daha faydalı ve uygun olacağı ifade edilebilir.

KAYNAKLAR

- Ataca, B. ve Sunar, D. (1999). Continuity and change in Turkish urban family life. *Psychology & Developing Societies*, 11(1), 77-90.
- Aydın, G. (2000). Western models of counseling and psychotherapy within Turkey : Crossing cultural boundaries. *The Counseling Psychologist*, 28, 281-298.
- Bektaş, Y. (2006). Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri ve psikolojik danışman eğitimindeki yeri. *Ege Eğitim Dergisi*, 7(1), 43-59.
- Cheung, F. M. (2000). Deconstructing counseling in a cultural context. *Journal of Counseling Psychologist*, 28, 123-132.
- Combs, G., & Freedman, J. (2012). Narrative, poststructuralism, and social justice: Current practices in narrative therapy. *The Counseling Psychologist*, 40(7), 1033-1060.
- Comstock, D. L., Hammer, T. R., Strentzsch, J., Cannon, K., Parsons, J., & II, G. S. (2008). Relational-cultural theory: A framework for bridging relational, multicultural, and social justice competencies. *Journal of Counseling & Development*, 86(3), 279-287.
- Duffey, T. (2007). Promoting relational competencies in counselor education through creativity and relational-cultural theory. *Journal of Creativity in Mental Health*, 2(1), 47-59.
- Duffey, T., & Somody, C. (2011). The role of relational-cultural theory in mental health counseling. *Journal of Mental Health Counseling*, 33(3), 223-242.
- Doğan, İ. (2009). *Dünden bugüne Türk ailesi*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.
- D'Andrea, M., Daniels, J., ve Heck, R. (1991). Evaluating the impact of multicultural counseling training. *Journal of Counseling and Development*, 20, 181-201.
- Doğan, S. (2000). Türkiye'de psikolojik danışma ve rehberliğin durumu ve geleceğe ilişkin yönelimler. *Eğitim ve Bilim*, 25(118), 3-8.
- Erdur-Baker, Ö. (2007). Psikolojik danışma ve kültürel faktörler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(27), 109-122.
- Edwards, J. B., Davis, J. M., & Harris, C. E. (2013). Relational cultural theory and field education. *Field Educator*, 3(2), 1-7.
- Fletcher, J. K., & Ragins, B. R. (2007). Stone center relational cultural theory. *The handbook of mentoring at work: Theory, research, and practice*, 373-399.
- competencies. *Professional Psychology: Research and Practice*, 44(3), 177.
- Frey, L. L. (2013). Relational-cultural therapy: Theory, research, and application to counseling competencies. *Professional Psychology: Research and Practice*, 44(3), 177.

- Gültekin, F. ve Acar, N. V. (2004). Transaksiyonel analizin Türk kültürüne uygulanabilirliği: Kültür açısından eleştirel bakış. *Eğitim ve Bilim*, 29(133), 28-38.
- Haskins, N. H., & Appling, B. (2017). Relational-Cultural Theory and Reality Therapy: A Culturally Responsive Integrative Framework. *Journal of Counseling & Development*, 95(1), 87-99.
- İmamoğlu, E. O. (1998). Individualism and collectivism in a model and scale of balanced differentiation and integration. *The Journal of Psychology*, 132(1), 95-105.
- Jordan, J., Kaplan, A., Miller, J. B., Stiver, I., & Surrey, J. (1991). *Women's growth connection*. New York, NY: Guilford Press.
- Jordan, J. V. (2001). A relational-cultural model: Healing through mutual empathy. *Bulletin of the Menninger Clinic*, 65(1: Special issue), 92-103.
- Jordan, J. V. (2000). The role of mutual empathy in relational/cultural therapy. *Journal of clinical psychology*, 56(8), 1005-1016.
- Jordan, J. V. (2017). Relational-cultural theory: The power of connection to transform our lives. *The Journal of Humanistic Counseling*, 56(3), 228-243.
- Jordan, J.V. (2008) Recent developments in relational-cultural theory. *Women & Therapy*, 31(2), 1-4.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1994). A critical appraisal of individualism and collectivism: Toward a new formulation. In U. Kim, H. C. Triandis, Ç. Kağıtçıbaşı, S.-C. Choi, & G. Yoon (Eds.), *Cross-cultural research and methodology series, Vol. 18. Individualism and collectivism: Theory, method, and applications* (p. 52-65). Inc: Sage Publications.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2005). Autonomy and relatedness in cultural context: Implications for self and family. *Journal of cross-cultural psychology*, 36(4), 403-422.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2002). A model of family change in cultural context. *Online readings in psychology and culture*, 6(3), 1-8.
- Kararımak, Ö. (2016). Çok kültürlülük, kültürel duyarlılık ve psikolojik danışma. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(29), 115-129.
- Kararımak, Ö. ve Bugay, A. (2016). Postmodern diyalog: Öyküsel psikolojik danışma. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(33), 24-36.
- Kararımak, Ö., & Siviş, R. (2016). Modernizmden postmodernizme geçiş ve pozitif psikoloji. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(30), 102-115.
- Kağnıcı, M. Y. (2013). Çok kültürlü psikolojik danışma eğitiminin rehberlik ve psikolojik danışmanlık lisans programlarına yerleştirilmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(40), 222-231.

- Lenz, A. S. (2014). Integrating relational-cultural theory concepts into supervision. *Journal of Creativity in Mental Health*, 9(1), 3-18.
- Mocan-Aydin, G. (2000). Western models of counseling and psychotherapy within Turkey: Crossing cultural boundaries. *The Counseling Psychologist*, 28(2), 281-298.
- Poyrazli, S. (2003). Validity of Rogerian therapy in Turkish culture: A cross-cultural perspective. *The Journal of Humanistic Counseling, Education and Development*, 42(1), 107-115.
- Purgason, L. L., Avent, J. R., Cashwell, C. S., Jordan, M. E., & Reese, R. F. (2016). Culturally relevant advising: Applying Relational-Cultural Theory in counselor education. *Journal of Counseling & Development*, 94(4), 429-436.
- Stockton, R., & Güneri, O. Y. (2011). Counseling in Turkey: An evolving field. *Journal of Counseling & Development*, 89(1), 98-104.
- Sue, D. W., Arredondo, P., & McDavis, R. J. (1992). Multicultural counseling competencies and standards: A call to the profession. *Journal of Counseling and Development*, 70, 477-486.
- Siviş, R. (2016). Yapılandırmacı yaklaşım ve Türkiye’de psikolojik danışma alanında uygulanabilirliği. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(17), 43-48.
- So, A. Y. (1990). *Social change and development: Modernization, dependency, and world- system theories*. CA: Sage Publications.
- Türküm, A. S., Kızıldaş, A. ve Sarıyer, A. (2016). Anadolu Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Merkezi’nin hedef kitlesinin psikolojik ihtiyaçlarına ilişkin ön çalışma. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(21).
- Tezcan, M. (2000). *Türk aile antropolojisi*. Ankara: İmge Yayınları.
- Tekinalp, B. E., & Terzi, Ş. (2013). *Psikolojik danışmada güncel kuramlar*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yeşilyaprak, B. (2000). *Eğitimde rehberlik hizmetleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

ORCID

Faruk Caner YAM <https://orcid.org/0000-0001-8392-9576>

SUMMARY

Introduction

Developments in counseling psychology in Turkey is based on the 1950s (Yeşilyaprak, 2000). During this period, various academics were sent to the USA to receive psychological counseling training (Doğan, 2000). Therefore, Western theorists, there is a very large impact on developments and trends in counseling psychology in Turkey (Erdur-Baker, 2007; Poyrazlı, 2003). Although Western approaches have such intense effects on psychological counselors, the relevance of these theories to the structure of Turkish culture has recently been the subject of debate (Mocan-Aydın, 2000; Stochkton & Guneri, 2011; Poyrazlı, 2003). Even though the trainings taken from the Western school are qualified in terms of psychological counseling profession, their suitability for Turkish people is not fully clarified as these approaches are designed by considering the characteristics of the individuals of that culture. The idea that the theories developed by Western theorists may not be suitable for people from different cultures led to the emergence of new counseling approaches based on a multicultural and feminist perspective (Cheung, 2000). One of the post-modernist approaches is Relational-Cultural Theory. Relational Cultural Theory emerged when Jean B. Miller (1976) published his book "Towards a New Psychology of Women", claiming that counseling theories were developed in a male-centered manner and that these theories could not accurately explain the spiritual structure of women.

Purpose

It is noteworthy that Turkish society still maintains its collectivist cultural structure despite being affected by the globalizing World (Hofstede, 1991; Kağıtçıbaşı, 2002). Therefore, the individualism of Western counseling theories is of extreme importance and it is a matter of debate whether it will be effective on individuals in Turkish society (Kağnıcı, 2013; Siviş, 2016). It is also stated that the use of local elements belonging to that culture in the psychological counseling process will positively affect the quality of the treatment (Sue, 1990). In this study, it is aimed to discuss whether Relational-Cultural Theory emerging with the effect of postmodernism is applicable to Turkish culture. In line with this purpose, the concepts of Relational Cultural Theory are explained and compared with the characteristics of Turkish culture.

Discussion and Conclusion

In this study, it is evaluated whether the Relational-Cultural Theory human opinion, basic philosophy, concepts, consultation aims and consultation process are suitable for Turkish culture. Relational Cultural Theory does not accept the idea of individualization of people, believes that people will develop in relationships (Miller & Stiver, 1993). It can be said that this proposition of the theory is suitable for individuals in Turkish society. Because, it is observed that Turkish society has preserved its collectivist cultural structure even in our age where individualization is supported (Kağıtçıbaşı, 2002). On the other hand, Relational-Cultural Theory argues that individuals have a natural tendency to establish relationships, and therefore disconnections in established relationships can cause mental problems in individuals (Haskins & Appling, 2017; Jordan, 2010). Steps of psychological counseling of Relational-Cultural Theory, it is seen that it is designed to support individuals to develop positive relationships, to overcome the problems in

their relationships and to reconstruct the relationships (Comstock et al., 2008; Duffy, 2007). When individuals in Turkish society examine the reasons for receiving psychological counseling, it is seen that many of them seek help due to relational problems (Türküm, Kızıldaş & Sarıyer, 2016). For this reason, it can be said that the counseling objectives and steps of Relational-Cultural Theory are suitable for the clients in Turkish culture. On the other hand, the importance of relations, relational cycle, relational movement, social relation, mutual empathy and disconnection are thought to be able to find a response in clients in Turkish culture.

Given this relationship between the cultural and psychological counseling process, it is noteworthy that the modernist theories that put individuality in the foreground are not fully suitable for the clients in Turkish society (Poyrazlı, 2003). On the other hand, it is known that the counseling processes performed without considering the cultural dynamics of the individual are weak in their therapeutic effect on the client (Karırmak, 2016). Based on all these explanations, the Relational-Cultural Theory is thought to be more useful and appropriate in the conceptualization of the problems of the clients in Turkish culture and in determining the goals and interventions correctly.

